

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE ISTORIE, STAT ȘI DREPT

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 94 (478) „1953/1991” (043.2)

TURTUREANU OVIDIU

SOCIETATEA R.S.S. MOLDOVENEȘTI
DE LA ACALMIE LA STĂRI DE CONFLICT (1953-1991)

07.00.02–ISTORIA ROMÂNILOR

Autoreferatul tezei de doctor în istorie

CHIȘINĂU, 2012

Teza a fost elaborată în cadrul Secției *Istoria Contemporană* al Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei.

Conducător științific: EȘANU Andrei, dr. hab. în istorie, academician, profesor cercetător.

Consultant științific: PASAT Valeriu, dr. hab. în istorie, membru corespondent al A.Ș.M.

Referenți oficiali:

1. ȘIȘCANU Ion, dr. hab. în istorie, profesor universitar.

2. POSTICĂ Elena, dr. în istorie.

Componenta Consiliului științific specializat:

1. DRAGNEV Demir, dr. hab. în istorie, profesor universitar, membru corespondent al A.Ș.M – președinte.

2. CHIRTOAGĂ Ion, dr. hab. în istorie, conferențiar cercetător – secretar științific.

3. MORARU Anton, dr. hab. în istorie, profesor universitar.

4. NEGRU Gheorghe, dr. în istorie, conferențiar universitar.

5. ȚĂCU Octavian, dr. în istorie, conferențiar universitar.

Susținerea tezei va avea loc pe data de **06 iulie 2012**, la ora **15.00**, în ședința Consiliului Științific Specializat D 15.07.00.02-13, în cadrul Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei, or. Chișinău, str. 31 august 1989, nr. 82, sala 104, MD-2012, Republica Moldova.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova (or. Chișinău, str. 31 august 1989, nr. 78-A, MD-2012), Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” (or. Chișinău, str. Academiei 5a., MD-2028) și pe pagina web a Consiliului Național de Acreditare și Atestare (<http://www.cnaa.acad.md>).

Autoreferatul a fost expediat la „___” _____2012

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

CHIRTOAGĂ Ion, dr. hab. în istorie, conf. univ. _____

Conducător științific:

EȘANU Andrei, dr.hab. în istorie, academician. _____

Consultant științific:

PASAT Valeriu, dr. hab. în istorie, membru corespondent al A.Ș.M. _____

Autor:

TURTUREANU Ovidiu _____

©Turtureanu Ovidiu, 2012

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.

Actualitatea temei. Anexarea Basarabiei de către URSS (28 iunie 1940/24 august 1944), a produs profunde schimbări de ordin politic, economic, social, instituțional, național și cultural. Odată cu forțele Armatei Roșii, sub protecția lor, au sosit și s-au instalat structurile Partidului Comunist (bolșevic) și ale statului sovietic, fiind declanșată teroarea în ținut, prin intermediul căreia s-a înlăptuit confiscarea și naționalizarea proprietății private, crearea unităților de producție de tip sovietic, lichidarea „claselor exploatoare”, a intelectualității naționale, ofensiva asupra conștiinței naționale etc.

Prin aceste metode inumane, regimul comunist de ocupație, a încercat să făurească o societate „umană”, lipsită de orice fel de *conflicte* sau *antagonisme*. Ideologii sovietici, percepeau *conflictul*, ca o contradicție antagonistă, specifică numai societății capitaliste, un fenomen impropriu societății socialiste, care era considerată o stare fără *conflicte*. Însă în această societate, *conflictul* negat teoretic, în realitate era împins în interior, acutizând *contradicțiile* sociale.

Cercetarea *stărilor de conflict* în RSS Moldovenească, este necesară, cel puțin din trei motive majore. În primul rând, pentru a anihila *stările de conflict* actuale din Republica Moldova și pentru a le evita în viitor, este necesar într-o mare măsură să sesizăm greșelile comise, să cunoaștem caracterul și evoluția *stărilor de conflict* din trecutul apropiat, pentru că multe din ele stau la baza *stărilor de conflict* actuale din Republica Moldova.

În al doilea rând, din considerentul, că în prezent oamenii de știință, în deosebi politologii, din spațiul ex-sovietic, acordă o atenție deosebită cercetărilor *conflictelor*. Această necesitate apare din realitatea îndelungatei perioade de tranziție pe care o traversează aceste societăți, măcinate de diverse *contradicții* și *conflicte*.

Al treilea motiv constă în necesitatea cunoașterii mai profunde a esenței regimurilor totalitare, pentru că oriunde s-au instaurat asemenea regimuri au generat diverse *stări de conflict*.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul cercetării noastre constă în efectuarea unei analize istorice (pe baza condițiilor istorice de dezvoltare a societății RSSM) privind geneza și evoluția *stărilor de conflict* din societatea RSS Moldovenești, contrar pretinselor teorii sovietice care negau existența lor (*stărilor de conflict*) în societatea sovietică, dar în același timp ne-am propus ca scop și căutarea, evidențierea, acelor factori, care au reușit pentru o anumită perioadă de timp, să *camufleze* și să mențină anumite *stări de conflict* în formă latentă, garantându-i regimului sovietic, o perioadă de *acalmie* în societate. Având în vedere spectrul variat al problemelor conținute în cadrul acestui scop, ne-am propus în procesul de elaborare a prezentului studiu să realizăm următoarele obiective:

- Prezentarea unui studiu ce ar viza originea și prezența *stărilor de conflict* în societatea sovietică;
- Elucidarea cauzelor apariției *stărilor de conflict* în procesul implementării regimului totalitar în RSSM;
- Specificarea factorilor care au contribuit la instaurarea *acalmiei* în societatea RSSM;
- Determinarea surselor de generare și alimentare a *stărilor de conflict* din societatea RSS Moldovenești;
- Evidențierea rolului *stărilor de conflict* în declanșarea crizei sistemului totalitar-comunist în RSSM;
- Studierea evoluției *stărilor de conflict* în contextul renașterii naționale în RSSM (1988-1991).

Metodologia cercetării științifice. În elaborarea lucrării ne-am condus de principiile metodologiei contemporane: *istorismul*, stările de conflict din societatea RSSM sunt studiate în procesul apariției și dezvoltării lor istorice; *obiectivismul*, evenimentele sunt descrise obiectiv, sub aspect științific; principiile fundamentale ale *dialecticii* (unitatea și lupta contrariilor) ne-a ajutat să depistăm acele contradicții care existau în societatea sovietică moldovenească; în baza principiului *sistemic* de organizare a informațiilor, evenimentele sunt prezentate, fiind sistematizate într-o ordine logică. De asemenea ne-au ajutat să ne orientăm în cercetarea problemei noastre așa principii ca: *raționalismul*, *logica științei*, principiul *raportării trecutului la prezent*, principiul *umanismului* ș.a. [2].

În cadrul cercetării s-au utilizat următoarele metode: **metoda istorică**, ne-a permis prin cercetarea procesului de instaurare, consolidare și prăbușire a regimului comunist de ocupație să scoaterem în evidență factorii care au contribuit, atât la instaurarea și menținerea *acalmiei*, cât și la apariția *stărilor de conflict* în societate; **metoda instituțională**, care ne-a ajutat să efectuăm o analiză a spectrului politic al problemei cercetate, prin prisma activității unor asemenea instituții ca - PCM și PCUS; **metoda analizei sistemice**, datorită căreia, problema a fost examinată din perspectiva unicității și conexiunii dintre *stările de conflict* din RSSM; **metoda deducției**, ne-a ajutat să ne deplasăm în procesul cercetării de la raționamente de ordin general, privind existența *stărilor de conflict* în întreaga societate sovietică, spre cel local, evidențiind *stările de conflict* din societatea RSS Moldovenești.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării este determinată de specificul și caracterului ei. Lucrarea reprezintă un prim studiu ce combate teoria sovietică privind inexistența *stărilor de conflict* în societatea sovietică, având ca obiect de cercetare societatea RSS Moldovenești.

Plecând de la general spre particular, încadrând întreg procesul de instaurare, consolidare și prăbușire a regimului comunist, am evidențiat existența și evoluția *stărilor de conflict*, în pofida negării lor, prin optica deja studiată a proceselor istorice din societatea RSS Moldovenești.

Foarte importantă este caracteristica metodelor, cu ajutorul cărora regimul sovietic de ocupație a reușit să-și asigure o stare de *acalmie*, cum ar fi prin: teroare și frică, prelucrări ideologice, prin redresarea într-o anumită măsură a situației social-economice din republică etc., dar totodată evidențiem și acei factori care au generat *stări de conflict* în societate, ca: deportările, foametea organizată, teroarea și nu în ultimul rând deznaționalizarea populației, în urma mobilizărilor și recrutărilor masive ale tineretului din localitățile rurale și trimiși pe șantierile din întreaga Uniune Sovietică, prin importul masiv de cadre din afara republicii, prin schimbarea radicală a sistemului de educație și instruire, prin epurarea cadrelor didactice băștinașe, prin impunerea alfabetului și limbii ruse, a deformării conștiinței naționale etc. Valoarea lucrării constă, prin urmare, în punerea în circuitul științific a unei noi analize istorice a societății RSS Moldovenești, prin prisma teoriei conflictului.

Semnificația teoretică se manifestă prin cercetarea complexă a unor aspecte esențiale ale societății RSS Moldovenești, dintr-un alt unghi de vedere, care vizează nemijlocit evoluția și declinul societății sovietice moldovenești.

Valoarea aplicativă a investigației. Teza și articolele publicate, vor putea fi folosite de specialiști la întocmirea lucrărilor de sinteză privind istoria RSS Moldovenești. Rezultatele investigațiilor pot fi utilizate atât de clasa politică și structurile administrative (atât la nivel local, cât și național), cât și la elaborarea cursurilor speciale pentru studenții facultății de istorie, politologie, sociologie.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Originea *stărilor de conflict* din societatea sovietică se găsesc în utopia marxist-leninist-stalinistă, care reprezintă o abatere de la legitățile obiective de dezvoltare a societății umane, dar și-n caracterul totalitar-terorist, în crimele săvârșite de acesta împotriva umanității, inclusiv împotriva poporului Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești.
2. Politica social-economică a Centrului față de RSSM, a contribuit atât la instaurarea unei *acalmii* (datorită unor rezultate înregistrate în acest domeniu), cât și la generarea de *stări de conflict* în societatea RSSM (datorită importului de cadre alogene).
3. Caracterul antinațional al „politicii naționale” a PCUS, promovată pe parcursul întregii perioade de existență a URSS-ului, a servit drept sursă de alimentare și amplificare a *stărilor de conflict* din RSSM, care au luat naștere în urma „Hotărârii Consiliului Comisarilor Poporului ai URSS din 11 noiembrie 1940, prin care s-a impus alfabetul rusesc în locul celui românesc.

4. Procesul de „restructurare” inițiat de Gorbaciov a dus la „tulburarea” acalmiei sociale. Această situație a stimulat reactivarea și acutizarea *stărilor de conflict*, inclusiv din societatea RSS Moldovenești, care au condus la declanșarea unei acute crize social-politice și în consecință la prăbușirea întregului sistem totalitar-comunist.

5. Mișcarea de renaștere națională, care a luat amploare în perioada „restructurării” gorbacioviste, în RSSM a reprezentat acel „spațiu” în care *stările de conflict* au evoluat în „progresie geometrică”, din formă latentă în forma activă, unde în scurt timp au atins extrema – *separatismul*.

Implementarea rezultatelor științifice. Concluziile și recomandările investigației pot fi utilizate de clasa politică sau funcționarii publici, în scopul soluționării sau evitării unor *stări de conflict* în perspectivă. Rezultatele cercetării pot fi utile la cercetarea perioadei posttotalitare a societății moldovenești. Necesitatea aceasta este destul de evidentă în condițiile actuale ale Republicii Moldova.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost discutată și aprobată în cadrul secției de Istorie Contemporană a Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei la 24.02.2011, proces-verbal nr. 4, iar în cadrul Seminarului Științific de Profil – la 08.11.2011, proces-verbal nr. 3. Principalele rezultate științifice au fost susținute în cadrul conferințelor naționale și internaționale organizate de Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei, dar și de Muzeul Câmpulung Muscel (România).

Publicații la tema tezei. O parte din rezultatele obținute în urma investigațiilor efectuate au fost publicate în culegeri de studii și reviste științifice recenzate (*Revista de istorie a Moldovei*, *Revista de Științe Socioumane a UPS „Ion Creangă”*, *Destin românesc*, *Studia Universitatis: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe umanistice”*).

Volumul și structura tezei. Teza are un volum 167 pagini. Structural, ea constă din următoarele compartimente: introducere, patru capitole, concluzii, bibliografie, anexe.

Cuvinte-cheie: Societatea RSSM, implementare, teroare, violență, acalmie, antagonism, stări de conflict, tensionare, criză, separatism, etc.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea temei abordate. Sunt specificate scopul și obiectivele cercetării, precum și tezele înaintate spre susținere. Este descris suportul metodologic al studiului, metodele folosite, se precizează noutatea și importanța practică a lucrării, sunt prezentate date privind aprobarea rezultatelor cercetării.

În Capitolul 1 **Istoriografia problemei și sursele de documentare**, se analizează sursele istoriografice și situația din domeniul de cercetare.

În perioada sovietică, în RSS Moldovenească, până la începutul perioadei de *restructurare*, au fost publicate un număr mare de lucrări științifice cu referință la societatea sovietică moldovenească, care vizau diverse aspecte ale ei, inclusiv cele supuse cercetării în teza de față. Din considerentul că societatea RSSM a fost parte componentă a societății sovietice în ansamblu, menționăm în primul rând lucrările clasicilor marxism-leninismului care definesc trăsăturile principale ale societății socialiste. Este vorba de lucrările lui K. Marx [2], V. Lenin [3], I. Stalin [4] ș.a., cei care au pregătit suportul teoretic al societății socialiste și care au pus temelia noii societăți totalitare.

Printre cercetătorii perioadei sovietice, care în special s-au referit la societatea RSSM, se evidențiază I. Bardaș [5], Gh. Bârcă [6], A. Lazarev [7], D. Marinescu [8] ș. a. Autorii acestor lucrări prezentau istoria RSSM ca o perioadă a succeselor permanente și victoriilor mărețe, realizate la etapa construirii socialismului, care rareori alterna cu *unele neajunsuri*, considerate ca fiind *lichidate* pe parcurs de regim.

D. Marinescu într-o lucrare intitulată *Bilingvismul – factorul apropierii națiunilor și naționalităților socialiste*, reprezintă procesul de rusificare a populației RSS Moldovenești, ca un proces progresist, necesar pentru formarea unei noi comunități istorice – poporul sovietic.

O altă direcție „științifică” a teoreticienilor sovietici era îndreptată împotriva religiei, caracterizată de ideologia marxist-leninistă ca un *viciu* pentru *societatea socialistă*. În perioada postbelică, la comanda autorităților de stat, în URSS au fost editate o serie de lucrări care aveau scopul de-a demonstra caracterul dăunător al religiei și Bisericii, dar care în același timp, urmăreau să justifice și acțiunile criminale ale autorităților sovietice săvârșite împotriva Bisericii și credincioșilor, inclusiv din RSSM.

Astfel, în scop propagandistic, au fost editate o serie de lucrări cu caracter ateist, autori fiind: I. Nikifor [9]; L. Makarov [10]; L. Velikovici [11] ș.a. Menirea acestor autori era de a demonstra că religia este o rămășiță a trecutului și este incompatibilă cu idealurile societății comuniste.

A. Lisețkii, în lucrarea sa, *Cerințele politicii naționale ale PCUS, în condițiile socialismului dezvoltat (în baza materialelor RSS Moldovenești)*, face trimitere la declarația făcută de L. Brejnev, la Congresul XXV-lea al PCUS, care declara: *Noi am construit o societate nouă, asemenea căreia omenirea încă n-a cunoscut. Aceasta este o societate fără situații de criză, cu o economie permanent în ascensiune, cu relații socialiste maturizate, cu o libertate adevărată. Această societate este absolut sigură în viitor, în perspectivele luminate ale comunismului. În fața acestor perspective sunt deschise nenumăratele căi care duc spre un progres multilateral* [12].

Există și o vastă literatură referitoare la evoluția economică a RSS Moldovenești. În primul rând, menționăm câteva lucrări de referință, aparținând economistului moldovean S. Chircă [13], de asemenea lucrările lui V. Țaranov [14], S. Katruk [15] ș.a., sunt de asemenea indispensabile pentru orice cercetător care se ocupă de modernizarea economică a RSSM. Privitor la consecințele etnodemografice, urbanizare, migrații, ca rezultate ale politicii economice sovietice, menționăm mai întâi de toate, studiile semnate de V. Zelenciuc [16], N. Dima [17], E. Zagorodnaia [18] ș.a

Astfel, autorii nominalizați au preferat (sau au fost nevoiți) să tacă, sau au pomenit în treacăt și despre celelalte probleme din trecutul societății sovietice, cum ar fi: represiile în masă (1940/1944-1953), deportările (1941/1949/1951), foametea organizată (1946-1947), lupta moldovenilor împotriva regimului sovietic totalitar etc. În cazul când totuși se pomenea despre un eveniment *incomod* el se prezenta într-un mod falsificat, iar cei care luptau cu regimul comunist erau etichetați ca *naționaliști burghezi, bandiți, teroriști* etc. Istoricii sovietici moldoveni încercau să ascundă crimele săvârșite de regimul sovietic, iar prin aceasta se încerca și camuflarea *stărilor de conflict* din RSSM. Se recunoaște faptul, că în condițiile regimului comunist o altă tratare a evenimentelor istorice era imposibilă, era exclusă sau combătută orice formă de *eterodoxie*, care în fond a adus o daună enormă, istoriei și culturii RSSM prin falsificările din acea perioadă.

După prăbușirea Uniunii Sovietice, atât în Republica Moldova cât și în afara hotarelor sale, aceste probleme, cât și în general „fenomenul sovietic” încep să fie cercetate de istorici de pe poziții *neangajate*. Cu o deosebită amploare, istoricii ruși, încep studierea și aprecierea regimului comunist din URSS, unde prin eforturile lor se crează tabloul real al apariției, dezvoltării și prăbușirii statului sovietic. Din rândul acestor cercetători vom menționa pe K. Gadjiev [19], T. M. Goreaeva [20], A. Saharov [21]. Aceste lucrări permit realizarea tipologizării proceselor social-politice din URSS, depistarea *stărilor de conflict* și consecințele lor asupra societății.

Un interes deosebit reprezintă studiul monografic al istoricului rus T. Goreaeva, *Cenzura politică în URSS. 1917-1991*. Obiectul de cercetare în această lucrare este sistemul general al cenzurii politice în URSS. În lucrare în premieră este prezentată diversitatea metodelor controlului ideologic și politic care era realizat de organele de stat și de partid în anii 1917-1991. Lașitatea și morala dublă au fost educate prin sistemul cenzurii politice, menționează T. Goreaeva, care a dus și la instaurarea unei *frici* generale în societatea sovietică, încât oamenilor le era frică nu doar de trecători, prieteni, dar și de hârtia pe care o scriau. Cenzura este asemuită cu sabia lui Damocles, care poate să cadă în orice clipă [20]. Atmosfera de frică, servilismul față de partid și de stat sunt caracteristice pentru toate domeniile de activitate din societatea sovietică,

unde controlul ideologic și cenzura căpătase cote maxime, ajutând astfel regimul să mențină pentru câteva decenii starea de *acalmie* în societatea sovietică, inclusiv în RSSM.

După prăbușirea regimului comunist de la București, în România încep să se editeze lucrări dedicate analizei sistemului totalitar atât din țară, cât și din RSS Moldovenească. Printre ele se evidențiază lucrările lui I. Constantin [22], I. Ciupercă [23], M. Gribincea [24] ș.a.

Printre autorii occidentali care au conceptualizat existența problemelor, în deosebi, de ordin național în societatea sovietică, pot fi menționați: Walter Connor [25], R. Conquest [26], H. Seton-Watson [27], Carlo Tagliavini [28] - care a constatat că *pretinsa limbă moldovenească nu este în fond decât româna literară, scrisă cu alfabet rusec*. În străinătate, lucrări speciale dedicate Moldovei sovietice, în special problemelor de ordin național, au fost alcătuite sau redactate de M. Bruchis [29], N. Dima [30], G. Ciorănescu [31], M. Manoliu-Manea [32]. Acești autori, cu diferențe de nuanțe nu de esență, argumentează că *politica națională* sovietică față de populația RSSM urmărea cu perseverență asimilarea definitivă în cadrul națiunii ruse.

Începând cu anul 1987 și în RSSM începe să fie abordată critic istoria societății RSSM. În pofida rezistenței din partea susținătorilor punctului de vedere prosovietic asupra istoriei republicii, în RSSM încep să apară cercetări despre „spațiile albe” ale istoriei republicii, probleme, care până atunci erau interzise. Se constată o sporire a numărului de publicații în care se abordează diverse aspecte ale istoriei postbelice: deportările în masă din anii 1941, 1949 și 1951; colectivizarea forțată; lupta împotriva regimului sovietic; politica migraționistă și politica lingvistică sovietică, îndreptată spre deznaționalizarea populației băștinașe a RSSM; politica regimului în domeniul culturii, orientată spre „deromânizare” și lichidarea trăsăturilor naționale; foametea din anii 1946-1947 etc. Problemele colectivizării au fost abordate în lucrările lui B. Vizer [33], I. Țurcanu [34], I. Șișcanu [35] ș.a; ale deportărilor – în ediția „Deportări și neodeportări” [36], articolele lui N. Movileanu [37], E. Șișcanu și I. Șișcanu [38] ș.a. Mișcarea de rezistență împotriva regimului sovietic de ocupație a fost elucidată de V. Pasat [39], E. Postică [40], Șt. Tudor [41], L. Tihonov [42]. În această direcție vom menționa de asemenea lucrările lui V. Beniuc [43], I. Cașu [44], Gh. Negru [45], Gh. E. Cojocar [46] ș.a.

Autorii acestor lucrări, prin descrierea procesului de apariție, dezvoltare și prăbușire a sistemului totalitar în RSSM, ne-au ajutat, în mare măsură, să percepem caracterul *conflictual* al societății sovietice moldovenești, ne-a oferit cadrul categorial al cercetării noastre și ne-au servit în calitate de suport științific în studierea tematicii noastre. În același timp o analiză a societății RSSM, prin prizma *teoriei conflictului*, rămâne încă slab cercetată.

De asemenea, una din sursele primare care stă la baza elaborării acestei teze, este – arhiva. Fondurile: 51 – *Comitetul Central al Partidului Comunist al Moldovei*, al Arhivei Organizațiilor

social-politice a Republicii Moldova (AOSPRM), 3 – *Institutul de Istorie, Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a Academiei de Științe din URSS*, 19 – *Institutul de Limbă și Literatură a Academiei de Știință a RSSM* al Arhivei Științifice Centrale a Academiei de Științe a Moldovei – conțin numeroase și importante documente care ne-au permis să elucidăm existența diverselor probleme nesoluționate în societatea RSSM, inclusiv cu potențial *conflictual*.

Foarte utilă, în elaborarea acestei teze, s-a dovedit a fi presa timpului, ziarele: Moldova Socialistă; Sovetskaia Moldavia; Leninskoe slovo; Dnestrovskaia pravda; Komratskie vesti; Literatura și Arta; Izvestia; Moldova Suverană, revistele: Kommunist; Nistru; Moskovskie Novosti; Revista de istorie a Moldovei; Voprosî ekonomiki ș.a. Articolele cu referință la societatea RSSM, publicate în aceste ziare și reviste, scot în evidență cauzele și rolul *stărilor de conflict* în declanșarea crizei sistemului totalitar-comunist, evoluția lor în contextul renașterii naționale în RSSM, factorii care au contribuit la acutizarea și *erupția* lor, care în consecință a dus la prăbușirea imensei Uniuni Sovietice.

În prezent știința istorică contemporană propune noi abordări metodologice ce permit cercetarea imparțială a societății RSS Moldovenești, inclusiv prin prisma teoriei conflictului, fără de care ar fi greu de înțeles impactul societății RSSM asupra societății contemporane a Republicii Moldova.

Capitolul 2 *Geneza conflictelor în societatea sovietică* reprezintă un studiu care vizează originea și existența *stărilor de conflict* în societatea sovietică, parte componentă a căreia a fost și RSS Moldovenească.

Interesul față de această problemă apare din necesitatea delimitării cadrului conceptual teoretic al unei pretinse societăți lipsită de *antagonisme* sociale, politice și naționale la o abordare mai realistă.

În urmă cu mai puțin de două secole, când K. Marx scria despre relațiile de clasă, el le caracteriza drept relații *antagoniste* și de exploatare, ceea ce implică o ciocnire de interese între capitaliști și proletari, generând lupta de clasă în societatea burgheză. Însă, în societatea socialistă, se considera, odată ce clasa capitalistă a fost eliminată atât economic cât și politic, atunci, ca urmare a dispărut și relația *antagonistă* și de exploatare care definea clasa muncitoare [47]. Astfel, în manifestul PCUS, privind bazele științifice ale politicii naționale leniniste, se declara: „Societatea socialistă s-a consolidat în urma lichidării *antagonismului* dintre nații, *odată cu toate celelalte antagonisme sociale*” [48]. În această ordine de idei, I. Stalin a descris societatea sovietică formată din două clase *neantagoniste* – muncitorii și țărănimea colectivizată și o pătură socială – intelectualitatea [47], de origine proletară (după lichidarea intelectualității burgheze). Însă, o asemenea reprezentare simplistă, n-a corespuns realității.

Încă din perioada „dezghețului hrusciovist”, sociologii sovietici au început să manifeste rezerve față de acest concept. Acest fapt, a fost reflectat la Conferința unională a sociologilor în problemele structurii sociale, care a avut loc la Minsk în ianuarie 1966, la care schema simplistă a lui I. Stalin a fost reanalizată. V. Semionov, unul dintre specialiștii de frunte în problemele structurii sociale, a afirmat: „Schema actuală nu-i mai satisface pe oamenii de știință sovietici”. O serie de autori au introdus, cu evidentă precauție atunci, o nouă terminologie în discutarea la nivel unional a structurii sociale. Îndepărtându-se într-o măsură semnificativă de modelul social egalitarist omogen, prezentat în documentele oficiale de partid și de stat, academicianul Tatiana Zaslavscaia remarca: „Pozițiile sociale ocupate de diferite pături și clase în societatea socialistă pot fi reprezentate în principiu sub forma unei anumite ierarhii, în care unele poziții sunt considerate superioare față de altele” [49].

Sociologul, O. Șkaratean, care și-a axat studiile pe inechitatea socială, a relevat existența în cadrul societății sovietice a unor „grupuri de oameni inegali din punct de vedere social și economic”. El a afirmat că inechitățile sociale trebuie studiate „în scopul de a lupta pentru eliminarea lor” și a evidențiat faptul că inechitatea grupurilor sociale nu trebuie considerată ca o moștenire a capitalismului, ci și ca o urmare a reproducerii acesteia de către socialism [50].

Analiza structurii sociale și a clasei muncitoare în societatea sovietică ne conduce la următoarea concluzie: Revoluția tehnico-științifică a distrus virtual noțiunea de clasă muncitoare ca unitate sociologică largă și compactă. O astfel de clasă pur și simplu nu mai exista în realitatea socială. Dialectica dezvoltării sociale în condițiile societății sovietice a evoluat în așa fel, încât înainte de omogenizare s-a produs un proces de diferențiere socială. Și, desigur, schema simplistă a societății socialiste propusă de I. Stalin a devenit în egală măsură anacronică.

Cunoscutul analist politic român și autor a mai multor cărți despre comunismul din Europa de Est (inclusiv și din URSS), Silviu Brucan, ajungea la concluzia că, noile abordări neconvenționale din anii '60 reflectau *tensiunile, nemulțumirile și conflictele* generate de profundele divergențe sociale care existau în societatea sovietică [47].

Din cele menționate mai sus, ne convingem de faptul că drumul pe care îl parcurgea societatea sovietică în speranța construirii unei societăți egalitariste, lipsită de ierarhii sociale și bineînțeles de *conflicte sociale*, nu era altceva decât o utopie (cel puțin, o asemenea societate este irealizabilă în conștiința omului actual).

Sintetizând dezbaterile și studiile publicate în presa sovietică în urma conferinței de la Minsk, sociologii americani Zev Katz și Walter Connor evidențiază existența *stărilor de conflict* între nomenclatura comunistă conducătoare, ca grup social aparte și celelalte categorii sociale din societatea sovietică. În special, Walter Connor menționa: „Ca grup social (nomenclatura sau

aparatul de partid), ei sunt conștienți de interesele lor comune, capabili și gata să le apere prin măsuri coercitive și normative” [25].

Un alt eșec al ideologilor sovietici ține de modul în care a fost promovată „politica națională” a PCUS în societatea sovietică. De tendința de constituire a „poporului sovietic”, prin care se justifica rusificarea, ca un proces progresist, necesar și inevitabil, care urma să contribuie la integrarea tuturor popoarelor sovietice în acelaș sistem de relații – relațiile socialiste, iar *națiunea* era considerată „o categorie istorică tranzitorie, că ea a apărut la o anumită etapă de dezvoltare a societății și că în viitor, când se vor maturiza condițiile sociale, contopirea comunităților naționale va deveni un proces istoric firesc” [48].

Oriunde s-a instalat regimul sovietelor, inclusiv în RSSM, a însoțit impunerea cu forța a legilor și instituțiilor specifice de asimilare a etnicilor neruși. Potrivit teoreticienilor, fenomenului de deznaționalizare, în procesul de asimilare a etniilor neruse din Uniunea Sovietică, îi pot fi destinse trei faze sau trei nivele: 1) sovietizarea, adică impunerea și acceptarea instituțiilor sovietice, un sistem de integrare în sistemul comunist; 2) impunerea limbii ruse ca limbă oficială; și 3) rusificarea, un proces complex, cu mult mai îndelungat, mai degrabă individual decât colectiv, prin care indivizii aparținând etniilor sunt transformați, obiectiv și psihologic, în ruși, fără ca aceasta să implice în mod necesar și pierderea identității naționale [51].

Această învățătură era propagată forțat prin subordonarea tuturor surselor informaționale existente la acea etapă (învățăământ, radiou, literatură, televiziune, presă), în scopul creării unei mentalități tipic socialiste a „omului nou” – cetățeanul sovietic. De aceea, privirea ideologilor sovietici era ținută strict în viitor, nepreferând să privească în urmă, la ceea ce lăseau în urma lor. În acest context era formulat scopul universal – construirea socialismului și comunismului – care determina și ideologia unică, universală, ideologia de stat - marxism-leninism-stalinismul. Toate fenomenele sociale, evenimentele istorice, realitatea erau abordate din punctul de vedere al scopului final – construirea comunismului. Nu erau elaborate procedee de depășire a *contradicțiilor* din societate. Orice *contradicție* serioasă era considerată *antagonistă*, viciu al vechii societăți care trebuia nimicit. Apologeții ideologiei totalitare nu tolerau alte idei, opinii, cu atât mai mult curente ideologice.

Dictatura proletariatului s-a bazat de la bun început pe violență. "Sensul științific al dictaturii, - scria V. Lenin, - înseamnă nu altceva decât puterea nelimitată de nici o lege, nestrâmtorată de nici o regulă, bazată nemijlocit pe forță". Această forță violentă era utilizată ca metodă principală de guvernare în scopul impunerii și executării deciziilor politice, al asigurării controlului asupra verigilor administrației, al colectivizării agriculturii, al descheburirii și

deznaționalizării. V. Lenin sublinia, nu numai o dată, că dictatura proletariatului este: "puterea nelimitată, în afara legii, care se bazează pe forță, în sensul direct al cuvântului" [3].

Rădăcinile *stărilor de conflict* le găsim în ideologia bolșevică, însă această ideologie, la rândul ei, a fost menținută nu numai datorită terorii, ci și unei economii extrem centralizată și dur reglementată. Economia a constituit baza materială a regimului totalitar sovietic.

Marxism-leninismul renega proprietatea privată, de aici a pornit naționalizarea mijloacelor de producție. Etatizarea relațiilor de producție a însemnat subordonarea lor voluntarismului politic, dictaturii partidului. Planificarea a devenit o prerogativă a administrației, care exercita voința grupului dominant de reproducere a puterii lor. În procesul etatizării milioane de oameni, popoare întregi s-au pomenit dezmoșteniții soartei în schimbul paradisului promis pe pământ. "Istoria nu cunoaște scopuri ideale, - scria Milovan Djilas, - care ar fi realizate cu mijloace neideale, antiumane, exact așa nu cunoaște ea nici societate liberă, creată de robi. Nimic nu descoperă realitatea și amploarea scopului, ca metodele folosite în drum spre acest scop".

Uniunea Sovietică a fost țara în care totalitarismul cu toate trăsăturile caracteristice a cunoscut o amplă realizare în practică. Au fost expuse diverse opinii privind limitele cronologice ale regimului totalitar bolșevic. Majoritatea covârșitoare a specialiștilor consideră că sistemul totalitar în Uniunea Sovietică a prosperat în anii de conducere a lui I. Stalin.

Oricum, foarte mulți cercetători sunt de părerea că totalitarismul bolșevic ca „virus” social care a creat o acută „epidemie” de *contradicții* și *conflicte* în societatea sovietică își trage originea încă din timpul primului război mondial și războiului civil, când au fost lichidate toate partidele politice existente în Rusia, cu excepția celui bolșevic, iar împotriva structurilor vechii puteri și a adepților acesteia a fost utilizată violența [52]. În așa fel, V. Lenin și bolșevicii au transformat Rusia într-un câmp experimental al istoriei și au pus temelia unei societăți noi – o societate monodimensională. Întreaga varietate a vieții sociale, cultura, tradițiile seculare, potențialul creator al milioane de oameni – totul a fost redus la monovalența paradigmă a leninismului, anume aceea care prescria sistemului monopolul: asupra puterii, proprietății, ideologiei. În societate a fost instaurată gândirea uniformă și liniară, birocrăția, autoritarismul unui partid politic, frica irațională.

Regimul bolșevic de la începutul existenței sale a depus eforturi enorme în scopul distrugerii culturii "vechi burgheze" și a "introducerii" propriei culturi - "cultura proletară". La propunerea lui V. Lenin, CC al PC(b) din Rusia, aprobă la 12 aprilie 1918 decretul "Cu privire la scoaterea statuilor, înălțate țărilor și slugilor lor, și elaborarea proiectelor de monumente ale revoluției socialiste ruse". Astfel a demarat distrugerea bisericilor și tuturor monumentelor care aminteau de "trecutul blestemat". Se efectua confiscarea trecutului.

Din cele arătate, putem menționa că regimul sovietic prin lichidarea pluripartidismului, prin folosirea terorii împotriva propriului popor, prin propaganda de „spălare de creeri”, cenzură, a reușit totuși să-și asigure o *acalmie*, o liniște aparentă în societate, iar popoarele statului sovietic au avut nefericita ocazie să experimenteze pe propriu utopia sec.XX. Astfel, cetățenii sovietici, mai bine de șapte decenii au trăit într-o lume ireală, într-o „iluzie a existenței”, neștiind atunci, că drumul pe care îl parcurg nu duce în „comunismul luminos”, ci într-un adevărat colaps economic, social și politic.

Instaurarea puterii absolute a partidului comunist, lichidarea proprietății private, teroarea și deportările, distrugerea culturii – au fost direcțiile de activitate ale bolșevicilor veniți în Basarabia. Toate aceste experimente și transformări socialiste, aduse din exterior și implementate în RSSM, au stat la originea *stărilor de conflict* din societatea moldovenească.

Capitolul 3 Republica Sovietică Socialistă Moldovenească: între acalmie și conflict (1953-1985) scoate în evidență factorii care au contribuit atât la menținerea *acalmiei*, cât și la generarea de noi *stări de conflict* în societatea RSS Moldovenești.

Moartea lui I. Stalin, în martie 1953, a coincis practic cu perioada de „liniștire” a societății RSSM. Unii factori care au contribuit la instaurarea acestei *acalmii* în societatea sovietică moldovenească au avut un caracter violent, alții pot fi caracterizați „pașnici” sau nonviolenți. Unul din acești factori „nonviolenți”, utilizat de autoritățile comuniste de ocupație, pentru a se impune în nou-creata republică unională moldovenească, ține de politica economico-socială a Centrului unional față de RSSM.

De la mijlocul anilor'50 până la mijlocul anilor'80, se individualizează două perioade: un deceniu al ieșirii din stalinism, marcat printr-o încercare iluzorie de "revenire la normele leniniste", două decenii de imobilism politic, în cursul cărora puterea politică, incapabilă să impulsioneze și să mobilizeze, a lăsat să-i scape economia și societatea, astfel că, atunci când va veni timpul reformelor (perestroika), îi va fi imposibil să le restabilească sau să le readucă sub control.

Astfel, încă de la bun început, regimul totalitar bolșevic, extins în Basarabia, a luat măsurile cele mai radicale în vederea fondării pilonilor economici, pe care avea să se sprijine partidul comunist în activitatea sa de edificare a societății sovietice. Ca și în celelalte teritorii anexate sau intrate sub dominație sovietică după anii 1944-45, în RSSM a fost lichidată instituția proprietății private și înlocuită cu cea publică sau de stat. Astfel, libertatea în sensul occidental, clasic al cuvântului, a fost suprimată. K. Marx declarase proprietatea privată drept sursă a tuturor relelor sociale și umane, așa încât interzicerea acesteia promitea o redresare a condiției umane [53] și anume, prin anularea proprietății private se spera că oamenii, atât la nivelul individual, cât

și colectiv, se vor ajuta reciproc în mod dezinteresat, fără a urmări scopuri meschine sau imediate, ceea ce va permite garantarea unei armonii durabile în societate, lipsită de *antagonisme* sociale.

Însă, în pofida imperfecțiunii sale, politica economică și socială sovietică, a înregistrat anumite rezultate în RSSM, atât în sectorul agro-industrial, cât și în sfera ocrotirii sociale. Aceste *rezultate*, paralel cu cele din domeniul învățământului, științei, culturii, au ajutat regimul comunist să-și creeze o „imagine grijulie” față de popor, iar prin aceasta să se „legitimeze” în fața societății, fapt care a asigurat *starea de acalmie* în societate. Multe elemente ale modernismului sovietic, de fapt, erau produse firești ale revoluției tehnico-științifice din secolul trecut. Însă, datorită faptului că, societatea sovietică era închisă și cetățenii sovietici n-aveau posibilitatea să cunoască realitățile economice din Occident, dar și sub influența puternicii mașini propagandistice sovietice, care promova întâietatea statului sovietic în tot, oamenii sovietici își creau impresia, că Moscova este centrul civilizației mondiale, sau locomotiva modernismului global. În această situație erau și locuitorii din RSS Moldovenească, de aceea mulți dintre moldoveni bazându-se pe „memoria poporului” din perioada țaristă și interbelică, vedeau în noile realizări, adevărate „miracole”.

Însă, acestei „politici” i se poate atribui un efect dublu: pe de o parte și-a adus o contribuție la menținerea *acalmiei* în societate, pe de altă parte, direct a contribuit la infiltrarea și generarea de noi *stări de conflict* ca rezultat al intensului proces de colonizare cu cadre alogene, inițiat de procesul de „industrializare rapidă” a republicii. Important este de observat că industrializarea, care evident, atrage după sine și inițierea unui proces de urbanizare, în RSSM nu a fost însoțită de un proces natural de migrare a populației de la sat spre oraș, asemănător celor din Europa de Vest sau chiar din Rusia, ci artificial, s-a înfăptuit *conservarea* satelor și rusificarea orașelor în urma promovării cadrelor alogene (începând de la muncitor până la inginer) și prin „negrăbirea” autorităților de a atrage populația autohtonă în sfera industrială de activitate. Aducerea masivă a cadrelor crea alte probleme, mai dificile decât cele pe care vroia să le rezolve regimul. De asemenea, amplasarea unităților militare pe teritoriul republicii a atras necesitatea unui aflus de cadre calificate și de încredere, realizat prin aducerea de specialiști rusofoni, care anume ei, când va veni timpul schimbărilor în societatea moldovenească vor prezenta una din laturile extremiste, care va duce la escaladarea *conflictului* în societatea RSS Moldovenești.

Din cele prezentate, constatăm, că anumite *stări de conflict* care au apărut în societatea moldovenească, în perioada 1953-1985, își au originea în politica economică a Centrului unional față de RSS Moldovenească. Anume, această politică a diversificat în mare măsură structura etnică dintre sat și oraș, creând o acută *stare conflictuală*. Pentru că atunci, când va veni timpul

luptei pentru renaștere națională, „linia de front” să fie trasată între satele naționale românești și orașele rusificate în urma industrializării de tip rusesc.

Un alt factor care a „semănat” instabilitate în societatea RSS Moldovenești, pe parcursul întregii perioade cuprinse între anii 1953-1985, amplificând *stările de conflict*, poate fi considerată Hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului al URSS din 11 noiembrie 1940, prin care s-a interzis alfabetul românesc și limba română și impunerea alfabetului chirilic, astfel punându-se începutul unui îndelungat proces de deznaționalizare și mancurtizare a populației RSSM, indiferent de naționalitate.

În acest context, odată cu moartea lui I. Stalin și accederea lui N. Hrusciiov în funcția de secretar general al PCUS, se înregistrează o destindere a politicii regimului sovietic, atât în plan internațional, cât și intern. În cuvântarea sa de la Congresul al XX-lea al PCUS despre cultul lui I. Stalin și consecințele acesteia (24 spre 25 februarie 1956), noul lider sovietic se desolidariza, printre altele și de metodele violente aplicate de precedesorul său față de naționalitățile sovietice [54]. Erau reabilitate, în totalitate sau parțial, popoare deportate în masă și se anunța o politică de descentralizare economică, administrativă și culturală. Șovinismul velikorus, promovat și susținut deschis de I. Stalin în special după 1945, era declarat ca venind în *contradicție* cu internaționalismul proletar, cu alte cuvinte periclită coeziunea popoarelor Uniunii Sovietice.

Pentru RSSM, „dezghețul hrusciovist” a încurajat intelectualitatea moldovenească, care aștepta și credea în așa numitul „moment al adevărului”, să înainteze o serie de revendicări, menite să faciliteze perpetuarea culturii și a valorilor naționale. Și în primul rând, cea mai arzătoare problemă în acest sens, ținea de demascarea „moldovenismului stalinist”, care devenise unul din principalii catalizatori ai amplificării *stărilor de conflict* din societatea RSSM. De aceea, un eveniment important din această perspectivă, a avut loc în octombrie 1955, când la Chișinău se desfășoară Congresul lingviștilor sovietici, la care se declară că nu există argumente suficiente pentru a susține că limba „moldovenească” ar fi diferită de cea română. Se adopta, de asemenea, o rezoluție susținută de peste 700 academicieni, profesori și studenți, prin care se propunea deschiderea unei librării de carte românească în capitala RSSM (librăria „Drujba” în perioada sovietică). În anul următor, după Congresul Internațional al lingviștilor (Florența), la care italianul C. Tagliavini afirma că unica diferență dintre limba „moldovenească” și română era alfabetul rusesc, doi filologi sovietici din Moscova K. Budagov și S. Bernstein, au înaintat Comitetului Central al PCM o scrisoare în care argumentau că limba vorbită pe teritoriul RSSM, era parte integrantă a limbii naționale românești, invocând și afirmația lui Tagliavini. Scrisoarea a fost prezentată numai lucrătorilor Institutului de Istorie, Limbă și Literatură al Academiei de Științe din RSSM, publicarea acesteia fiind strict interzisă [44].

Cu toate acestea, perioada anilor 1955-1960 a avut o importanță deosebită pentru păstrarea identității naționale a românilor din RSSM. Astfel, după discuții largi ale lingviștilor în presa de specialitate, inițiate în 1955 și continuate în următorii doi ani, s-a reușit convingerea factorilor de decizie că era imperios necesar să se renunțe la unele norme ale limbii „moldovenești” impuse în perioada stalinistă [55].

După o perioadă de destindere a regimului sovietic, inclusiv privitor la politica culturală față de naționalități, la sfârșitul anilor '50, datorită apariției unor *stări de conflict* în interiorul lagărului socialist (revoluția maghiară, mișcările muncitorilor polonezi ș.a.), cât și datorită politicii de accelerare a ritmului de construcție a comunismului, l-au determinat pe N. Hrușciiov să reabiliteze lozincă apropierea rapidă a naționalităților. Noua lege a învățământului sovietic, adoptată în 1959, constituie una din măsurile cele mai elocvente în acest sens. Datorită faptului, că legea nu stipula obligativitatea elevilor din școlile ruse de a învăța limba republicii în care trăiau. Limba rusă la rândul ei, rămânea un obiect obligatoriu în școlile naționale [44]. În așa fel, N. Hrușciiov revine din nou la vechile concepte staliniste privind „depășirea” situațiilor cu caracter *conflictual* din societatea sovietică.

Astfel, conducerea sovietică a considerat de cuviință să creadă în continuare, că eliminarea *conflictelor* interetnice poate fi înfăptuită numai prin accelerarea procesului de fuziune a naționalităților, a lichidării diferențelor etnice – adică, problema națională va dispărea în Uniunea Sovietică atunci când vor dispărea naționalitățile și va exista doar o singură națiune. Operându-se mici schimbări, PCM a continuat același curs de rusificare și deznaționalizare, adoptat de PCUS sub frumoasa față a „apropierii și contopirii popoarelor”, a formării „unei noi comunități istorice de oameni – poporul sovietic unic” [48]. În acest context, limba băștinașilor, a continuat să fie strâmtorată în propriile lor sate, iar centrul ideologic și coagulator al *rezistenței* etnice împotriva rusificării a rămas să fie Uniunea Scriitorilor susținută de o parte din reprezentanții mediului intelectual din RSSM.

Din cele relatate, considerăm că, *politica etnolingvistică și culturală sovietică în RSSM*, prin marginalizarea limbii române în societate, prin denigrarea valorilor național-culturale etc, a contribuit la consolidarea spiritului de rezistență și a favorizat dezvoltarea *stărilor de conflict*, în societatea RSS Moldovenești. Astfel, RSS Moldovenească, pe parcursul anilor 1953-1985, a oscilat între *acalmie* și *conflict*, iar cenzura și persecuțiile larg răspândite în această perioadă în societatea sovietică, au disimulat *stările de conflict*, însă nicidecum n-au reușit să stopeze evoluția lor firească.

Capitolul 4 Declanșarea crizei și apogeul stărilor de conflict în RSSM (1985 - 1991).
Accederea în funcția de secretar general al PCUS a lui Mihail Gorbaciiov, în martie 1985 și

începutul procesului de „restructurare” în URSS, a însemnat de fapt, o încercare disperată a regimului sovietic de a-și reface imaginea de campion al progresului și libertății popoarelor. Imposibilitatea Uniunii Sovietice de a se adapta noilor condiții economice ale revoluției tehnico-stiințifice și informaționale, precum și multiplele probleme de ordin intern, care s-au acumulat pe parcursul perioadelor precedente de existență a URSS-ului, a direcționat Uniunea Sovietică spre o evoluție firească și finală – de dispariție iremediabilă din istorie.

La creșterea *tensiunii*, până la declanșarea unei *crize* de proporții, în societatea sovietică au contribuit mai mulți factori, de ordin social, politic, național etc, însă sistemul sovietic a fost afectat, în cea mai mare măsură sub aspect economic. Soluțiile teoretice nu duceau decât la diferite variante ale doctrinei „socialismului de cazarmă”, practică de Rusia anilor '20. Nu s-a împlinit nici visul lui Nichita Hrușciiov ca Uniunea Sovietică să „întreacă” America, iar la începutul anilor '70 ai secolului al XX-lea „să ocupe primul loc în lume” la producția de oțel, de cărbune și altele asemenea.

Scăderea ritmurilor economiei sovietice se observă prin comparația principalilor indicatori din anii 1966-1985: venitul național s-a micșorat de la 41% la 17%, producția industrială de la 50% la 20%, producția agricolă de la 21% la 6%, productivitatea muncii de la 35% la 15,5%, veniturile pe cap de locuitor de la 33% la 11%. Încă în anii '70, ritmul de creștere a economiei sovietice a început să scadă, s-au epuizat resursele practice și limitele au apărut tot mai evidente. În 1985, cota sovietică la produsul global mondial s-a redus la 11,7%, în timp ce SUA înregistra 28,5%. La exportul de mărfuri industriale, în 1985 URSS a trecut de pe locul 11, deținut până în 1973, pe locul al 15-lea, fiind depășit de Taiwan, Coreea de Sud, Hong-Kong, Elveția [56]. Circa 40 milioane de oameni trăiau în sărăcie, în unele republici, printre care și RSSM. La Conferința a XIX-a unională de partid, Boris Elțin a subliniat următoarele: „Timp de 70 de ani noi n-am rezolvat problemele principale – să hrănim și să îmbrăcăm poporul, să asigurăm sfera deservirii, să rezolvăm problemele sociale” [57].

Stagnarea a afectat și situația social-economică din RSSM. Deși, s-au înregistrat unele rezultate pozitive, după cum am menționat, economia Moldovei era grav bolnavă, suferea consecințele condițiilor economice aberante create de sistemul totalitar, funcționând din ultimele sale puteri [58]. Nivelul de dezvoltare a RSSM, era mult sub media pe Uniune. Aproximativ 48% dintre locuințele din Moldova erau construite pe contul populației, media pe URSS fiind de 19%. Durata vieții în republică era cea mai scăzută din Uniune (cu excepția Turkmenistanului) – 66 de ani [59].

Cursul spre restructurare (perestroika), în scopul redresării economice, început de M. Gorbaciiov în 1985, și transparența, erau menite să perpetueze sistemul totalitar. Concomitent,

Gorbaciov recunoștea că „țara a început să piardă ritmurile de dezvoltare...”.[60] Considerată o revoluție ce trebuia să cuprindă toate domeniile societății „perestroika” pune totuși o mare întrebare: „era posibilă oare o adevărată reformă economică fără a afecta sistemul politic?” [52]. Așa cum era de așteptat, necesitatea modernizării economiei a dus la ordinea zilei problema modificării întregului sistem politic. Era clar că nu se puteau aduce schimbări de profunzime într-un sistem măcinat de disoluție și conservatorism.

Analizând documentele, constatăm, că sistemul totalitar se afla în stare de *criză* și stagnare completă. După conținut, totalitarismul însemna conducere prin dictatură de partid, ideologie utopică militaristă, control total KGB-ist, dictat economic, subiectivism, represiuni, frică, supușenie oarbă, propagandă a șovinismului rus de stat, rusificare și deznaționalizare a băștinașilor de la periferiile Imperiului Sovietic. Aceste instrumente nu mai puteau funcționa, deoarece conștiința politică, socială a populației URSS se modificase spectaculos sub influența transformărilor de pe glob. Uniunea Sovietică se ruina tot mai mult sub aspect economic, politic, cultural și spiritual, anume din motivul că n-a suportat critica și n-a recunoscut existența problemelor în societatea sovietică, inclusiv a celor cu un înalt potențial *conflictual*. Erau necesare transformări radicale și constructive pentru a intra în altă etapă de dezvoltare socială, politică și națională a tuturor țărilor URSS.

În primii trei ani ai restructurării în RSSM a activat doar un singur partid politic – PCM, care era de fapt, o organizație de partid a Moscovei. Acesta, chiar și în anii „perestroikăi”, putea numai în limite permise de canoanele politice sovietice, să critice doar unele *neajunsuri* ale sistemului socialist în general. De aici, încă odată reese, că în societate nu existau forțe capabile să anihileze *tensiunile* sociale de divers ordin. Situația politică în RSSM evolua în direcția unor agravări de proporții. Până în 1988 CC al PCM, conducerea de vârf al Moldovei, mulți funcționari de partid de talie raională și primară, se pronunțau contra transformărilor radicale, ignorau necesitatea implantării normelor economiei de piață, îndepărtării nomenclurii comuniste de la putere. Această situație se explică prin egoismul și frica funcționarilor de a nu pierde acel statut privilegiat de care se bucurau. Nomenclatura comunistă, pe parcursul anilor, se transformase într-o pătură socială aparte, asemănător unei caste, care se părea că a pierdut legătura cu timpul și cu societatea în întregime, dar hotărâți de-a nu ceda pozițiile.

Restructurarea inițiată de Mihail Gorbaciov avea drept scop doar perfecționarea sistemului, admițând cel mult modificarea lui cosmetică. Liberalizarea sistemului politic al URSS a început în 1989 prin admiterea alegerilor parțial libere și tolerarea instituțiilor democratice parlamentare, care au început să se formeze în condițiile puterii comuniste și la inițiativa acesteia. Însă inițiativa venea în contradicție cu natura proprie a puterii comuniste. În

consecință s-a demonstrat faptul că democrația este incompatibilă cu comunismul, ea putând avea doar o influență distrugătoare asupra comunismului. Primele tentative de modernizare a sistemului totalitar au scos la suprafață toate contradicțiile etapelor precedente ale regimului, ele găsiindu-și expresie într-o criză structurală profundă. Acest fapt a provocat eroziunea bazei sociale a partidului, precum și decadența sistemului totalitar [61].

În RSSM, „restructurarea” gorbaciovistă, a tulburat râvnita *acalmie* din societatea moldovenească. Concomitent cu începutul procesului de democratizare a societății – au ieșit la iveală toate „problemele trecutului”, iar odată cu Mișcarea de renaștere națională s-au reactivat și *stările de conflict*, care au evoluat spre acutizare, astfel agravând la maximum situația social-politică din republică.

Odată cu aprofundarea *crizei* sistemului totalitar-comunist din URSS și respectiv din RSSM, s-au creat premisele pentru apariția pluripartidismului în republică. Procesul formării partidelor politice și mișcărilor social-politice în RSSM începe în a doua jumătate a anilor '80. Până la inițierea procesului de restructurare în RSSM, unica organizație politică a fost Partidul Comunist al Moldovei (PCM). Pe măsura promovării problemei naționale în centrul vieții social-politice din republică, situația politică, precum și rolul și locul PCM încep să depindă într-o măsură tot mai mare de caracterul relațiilor reciproce cu Mișcarea națională în proces de apariție și cu alte organizații obștești și politice. Pluralismul de orientări concepționale, ce a venit în schimbul unității ideologice impuse, care urmărea, inclusiv și aplanarea multor *stări conflictuale*, a inclus în sine un spectru larg de opinii: a) complexul de idei privind renașterea națională; b) complexul de idei orientate spre realizarea socialismului democratic uman; c) complexul ideilor de orientare liberal-capitalistă etc. Partidul Comunist încetează de a mai fi unicul centru de activitate politică [62].

Paralel apar și alte formațiuni politice: Frontul Popular din Moldova (F.P.M.), Mișcarea pentru egalitate în drepturi „Unitate - Edinstvo”, numită inițial „Interfront”, Mișcarea Populară „Gagauz - Halci”, Societatea Cultural - Obștească Bulgară „Vozrojenie”. Aceste formațiuni, împreună cu Frontul Popular din Moldova, la început au susținut cursul conducerii de vârf a PCUS în vederea restructurării. Însă treptat unele din aceste formațiuni au început să înnainteze cerințe politice, care veneau în *contradicție* cu aspirațiile naționale ale moldovenilor. Sub presiunea maselor la 25 august 1989 Prezidiul Sovietului Suprem al RSS Moldovenești a adoptat un Decret special „Cu privire la modul provizoriu de înregistrare a asociațiilor obștești în RSS Moldovenească”. Acest document a avut o mare importanță politică, deoarece pentru prima dată statul recunoștea dreptul la crearea și activitatea unor formațiuni social-politice de alternativă în RSSM. În octombrie 1989, prin Hotărârea Guvernului RSS Moldovenești, au fost înregistrate

aceste formațiuni politice. Astfel, s-a făcut de fapt, primul pas pe calea recunoașterii pluripartidismului în republică. Aceste formațiuni au luat naștere din rândul maselor, fără careva directive din partea autorităților Uniunii RSS sau ale republicii.

În așa fel, odată cu înaintarea în timp a procesului de renaștere națională în RSSM, încep să apară și primile sciziuni în societatea moldavă, iar cu ele încep să fie vizibile și primele situații de *conflict* propriu-zis. Astfel, noile formațiuni politice, care de la început, împărțeau, cât de cât, o unitate de viziuni privind procesul de „restructurare”, încep să se distanțeze, iar această „înstrăinare” începe să poarte un pronunțat caracter etnic.

Alegerile deputaților poporului în toamna anului 1989 în Sovietul Suprem al URSS precum și din 25 februarie-10 martie 1990 în Sovietul Suprem al RSSM au demonstrat că noile formațiuni obștești au cucerit o susținere serioasă a maselor.

Astfel, la 23 iunie 1990 este adoptată „Declarația cu privire la suveranitatea RSS Moldovenești”, care a proclamat că Moldova „este un stat suveran, unitar și indivizibil. În preambula acestui document era recunoscută egalitatea tuturor cetățenilor la viață, libertate, prosperitate. În conformitate cu declarația cu privire la suveranitatea RSS Moldova, întreaga putere în republică aparține poporului [63].

În cadrul acțiunilor pentru afirmarea suveranității Moldovei și datorită acutizării proceselor politice ce decurgeau pe întreg spațiul sovietic, soldate cu eșecul puciului comunist din august 1991, a scos în lumina zilei problema obținerii de către Moldova a independenței statale. În acest context, tentativa de „restructurare” a sistemului totalitar-comunist în discordanță cu Mișcarea de renaștere națională și procesul de democratizare, a condus la acutizarea și „erupția” *stărilor de conflict*, care în consecință a dus la demolarea întregii „piramide” totalitar-comuniste din republică, lăsând în societatea moldovenească o profundă stare de haos și *discordie*, evoluată în timp, sub influența unor factori atât obiectivi, cât și subiectivi – în separatism.

Concluzii și recomandări.

În lucrarea de față, am analizat o serie de aspecte teoretice și practice, ce țin de geneza și evoluția *stărilor de conflict* din societatea sovietică, parte componentă a căreia a fost și RSS Moldovenească. Concluzia de bază, la care am ajuns este, că „realitatea teoretică” care concepea societatea sovietică, lipsită de *conflicte* și *antagonisme* sociale, este total necorespunzătoare, cu realitatea istorică. Lipsa cadrului conceptual-teoretic cu privire la soluționarea *conflictelor*, precum și nesoluționarea la timp a diverselor probleme care existau și care se acumulau, odată cu trecerea timpului în societatea sovietică, inevitabil, au dus la generarea *stărilor de conflict*, care au creat mari obstacole în evoluția de mai departe a acestei societăți.

În baza realizării acestui studiu și în conformitate cu scopul și obiectivele stabilite, am ajuns la următoarele concluzii:

1. „Societatea fericită”, creată de bolșevici, în baza unor concepții utopice și impusă prin forță și teroare altor popoare, nu putea să evolueze spre un alt final, decât acela care l-a avut. Cu alte cuvinte, ajungem la ideea, că *prin metode inumane nu pot fi create valori umane*.
2. Implementarea sistemului politic, conomic și administrativ sovietic, în RSSM, prin așa mijloace cum ar fi: lichidarea proprietății private, confiscarea bunurilor materiale ale țăranilor și colectivizarea satului; deportările, în regiunile îndepărtate ale URSS, a zecilor de mii de basarabeni nevinovați; foametea organizată; interzicerea alfabetului românesc și a limbii române și impunerea alfabetului chirilic, prin Hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului al URSS din 11 noiembrie 1940 etc, reprezintă substratul principal al genezei *stărilor de conflict* din societatea RSSM.
3. Rezultatele din sectorul social-economic, deși destul de impresionante după statisticile oficiale în comparație cu alte state europene sau chiar, cu alte republici sovietice, au dus la ameliorarea, într-o oarecare măsură, a nivelului de trai din republică. Această situație, plus frica socială și prelucrarea ideologică a populației, au ajutat regimul comunist să-și asigure râvnita *liniște*, pentru ca ulterior să „demonstreze” caracterul *neantagonist* al societății sovietice.
4. Din alt punct de vedere politica social-economică sovietică, prin promovarea unei industrializări și urbanizări de tip colonial, a condus la reducerea substanțială a cotei populației autohtone în sfera industrială, la devalorizarea statutului limbii, culturii și tradițiilor naționale în diverse ramuri ale economiei; la înglobarea rigidă a RSSM în complexul militar-industrial panunional; la aservirea industriei locale necesităților unionale, care a dus la grave dezichilibre etnodemografice acutizând astfel *stările de conflict*.
5. În raioanele din stânga Nistrului ale RSSM a fost concentrat mai bine de $\frac{1}{3}$ din potențialul industrial al republicii. Această situație se explică prin faptul că teritoriul dat oferea mai multă securitate în eventualitatea unor *conflicte*, datorită faptului că regiunea transnistreană era mai eterogenă și sovietizată, din punct de vedere etnic, regiune din RSSM.
6. Perioada, premergătoare „dezghețului hrușciovist”, n-a dus la dezamorsarea multiplelor *stări de conflict* din societate, ci prin mijloace mai catifelate, s-a continuat aceeași politică, care în continuare, a dus la acumulări de situații *conflictuale* în societate.
7. Acestei politici, i se pot atribui: ofensiva ideologică și propagandistică împotriva oamenilor de cultură și știință; sovietizarea, rusificarea și deznaționalizarea populației prin sistemul de educație și cultură, aparatul administrativ, mass-media; manipularea și deformarea conștiinței identitare prin falsificarea istoriei, impunerea unor ritualuri, monumente și simboluri străine

ființei naționale; negarea identității românești a populației majoritare și inocularea românofobiei; instrumentarea unui regim al constrângerilor și al persecuțiilor individualității umane pentru cea mai mică încercare de gândire liberă în raport cu regimul totalitar comunist.

8. „Restructurarea” gorbaciovistă, prin încercarea de liberalizare a sistemului totalitar, a dus la activizarea, acutizarea și în cele din urmă la *erupția stărilor de conflict* în societatea sovietică, inclusiv în RSSM.

9. Moscova, în speranța, anihilării *stărilor de conflict* dintre centrul unional și centrele republicane, a recurs la strategia veche romană „divide et impera”, provocând *stări de conflict*, deseori create artificial, în interiorul republicilor unionale.

10. Dispariția de pe arena politică a statului sovietic, n-a dus la soluționarea imediată a tuturor *situațiilor conflictuale* din societate, din contra, unele *stări de conflict* au suferit mutații, schimbându-și cu timpul atât forma, cât și esența, dar care în continuare au rămas să slujească „aceluiși stăpân”.

11. Această situație, am moștenit-o atât din cauza lipsei de experiență, în *soluționarea și reglarea conflictelor*, cât și datorită crizei identitare, care a risipit societatea moldavă în *româniști și moldoveniști*, ca rezultat al „politicii naționale” sovietice.

12. Ideologii sovietici au greșit enorm sau poate conștient, considerând că, ideea națională și naționalismul ca ideologie modernă, apărută la începutul sec. al XIX-lea, este caracteristică numai societății capitaliste și că, în noua societate socialistă, principiile naționale sunt depășite, accentul trecând de la *naționalism* la *internaționalism*. Timpul și realitatea, însă, au arătat că apartenența națională și valorile naționale au rezistat în fața pseudovalorilor comuniste, păstrându-și întăietatea.

13. „Moldovenismul stalinist” a reușit să aducă prejudicii însemnate conștiinței naționale românești în RSSM, dar, chiar și sub influența ideologiei *moldoveniste*, sentimentul național al moldovenilor s-a dovedit a fi destul de refractar și ostil procesului de rusificare, ignorând „frumoasele” lozinci sovietice de „înflorire a națiilor prin contopirea lor” în așa numitul *popor sovietic*.

Din cele relatate mai sus, considerăm că, nu trebuie uitați cei, care prin operele și activitatea lor s-au opus și au stimulat rezistența în lupta cu obscurantismul și cenzura sovietică, au afirmat latinitatea limbii, culturii și ființei noastre naționale într-o epocă în care orice gest în acest sens se pedeapsea cu ani grei de privațiune de libertate, dar nu numai. Meritul lor, este imens: ei ne-au ținut trează conștiința noastră de sine, ne-au învățat că dincolo de nevoia omului de adaptare la mediu și la condițiile înconjurătoare, după cum au procedat mulți atunci, există

valori și idealuri sacre, care le-au apărât, de unul, din cele mai odioase și criminale regimuri politice ale sec. XX.

Se propune utilizarea rezultatelor cercetării în mass-media, la elaborarea cursurilor speciale pentru studenții facultății de istorie, politologie, sociologie.

BIBLIOGRAFIE

1. Moraru A. Metodologia istoriei: (Teoria și practica investigațiilor științifice). Chișinău: Labirint, 2007, 155 p.
2. Marx K. Despre existența social și conștiința social. București, 1980, 282 p.
3. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. Т. 24, Москва: Политиздат, 1980, 567 с.
4. Сталин И. В. Сочинения. Москва, 1952, 424 с.
5. Бардаш И. Основное звено партийной работы. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1981, 187 с.
6. Бырка Г. Подготовка кадров высшей и средней квалификации в МССР. Кишинев: Штиинца, 1981, 130 с.
7. Лазарев А. Молдавская советская государственность и бессарабский вопрос. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1974, 910 с.
8. Маринеску Д. Двухязычие – фактор сближения социалистических наций и народностей. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1975, 147 с.
9. Nikiforov I. Cum a luat naștere religia și care este esența ei. Chișinău: Editura de Stat a Moldovei, 1958, 24 p.
10. Makarov L. Întrebări și răspunsuri cu privire la ateism. Chișinău: Editura de Partid, 1963, 172 p.
11. Velikovici L. Religia – arma ideologică a imperialismului. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1963, 116 p.
12. Лисецкий А. Вопросы национальной политики КПСС в условиях развитого социализма. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1977, 159 с.
13. Киркэ С. Региональные проблемы процесса созданием материально-технической базы коммунизма в СССР. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1979, 182 с.
14. Царанов В. И. По пути индустриализации. Кишинев: Штиинца, 1975, 329 с.
15. Katruk S. Moldova în complexul economic unic al Uniunii RSS, Chișinău: Cartea Moldovenească, 1976, 215 p.
16. Зеленчук В. С. Население Молдавии: Демогр. процессы и этногр. Состав. Кишинев: Штиинца, 1973, 63 p.
17. Dima N. From Moldavia to Moldova. The Soviet Romanian territorial dispute. Boulder Co., 1991, 194 p.
18. Е. М. Загородная. Урбанизация Молдавской ССР. Кишинев: Штиинца, 1980, 132 с.
19. Гаджиев К. Тоталитаризм как феномен XX века. În: Вопросы философии, Москва, 1992, с. 169.
20. Горяева Т. Политическая цензура в СССР. 1917-1991 гг. Москва: РОСПЭН, 2002, 400с.
21. Сахаров А. Революционный тоталитаризм в нашей истории. În: Комунист, Nr.5, 1991, с. 60-71.
22. Constantin I. Basarabia sub ocupația sovietică. De la Stalin la Gorbaciov. București: FLAT LUX, 1994, 201 p.
23. Ciupercă I. Totalitarismul – fenomen al secolului XX. Iași, 1995, 226 p.
24. Gribincea M. Basarabia în primii ani de ocupație sovietică, 1944-1950. Cluj: Dacia, 1995, 187 p.

25. Walter D. Connor. *Socialism, Politecs and Equality*, New York: Columbia University Press, 1979, 389 p.
26. Conquest R. *Soviet Nationalites Policy in Practice*. New York & Washington, Praeger Publishers, 1967, 162 p.
27. Seton-Watson H. *The Imperialism. A Background book*. Pennsylvania, Dufor Editions, 1964, 128 p.
28. Tagliavini C. *Le origine delle lingue neolatine*. Bologna, 1964, 601 p.
29. Bruchis M. *Nation, nationalites, peoples: a study of the nationalites policy of Communist Party in Soviet Moldavia*. Boulder Co; 1984, 230 p.
30. Dima N. *Bessarabia and Bukovina: The Soviet-Romanian Territorial Dispute*. Boulder, East European Monographs, 1982, 173 p.
31. Ciorănescu G. *Aspects des relations russo-roumaines*, Paris, 1967, 29 p.
32. Manoliu-Manea M. *The tragic plight of a border area: Bessarabia and Bukovina*, Los Angeles, 1983, 328 p.
33. Vizer B. Movileanu N. ș.a. *Anii grei ai colectivizării*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1990, 318 p.
34. Țurcanu Ion. *Foamea din Basarabia în anii 1946-1947: Mecanismul organizării ei*. Chișinău: Universitas, 1993, 144 p.
35. Șișcanu I. *Deștărânierea bolșevică în Basarabia*. Chișinău, 1994, 140 p.
36. Bârcă C. *Deportări și neodeportări*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1990, 188 p.
37. Movileanu N. *Deportări criminale*. În: *Moldova Suverană*, 5 iulie 1990, p.1.
38. Șișcanu E. Șișcanu I. *Basarabia. Deportarea din 1949*. În: *Revista 22 plus*, 12 iunie 1995, p.1.
39. Пасат В. *Трудные страницы истории Молдовы (1940-1950)*. Москва: Terra, 1994, 800 с.
40. Postică E. *Rezistența antisovietică în Basarabia 1944-1950*. Chișinău, 1997, 240 p.
41. Tudor Ș. *Răzvrățiți contra regimului*. Chișinău: Prut Internațional, 2004, 125 p.
42. Tihonov L. *Politica statului sovietic față de cultele din RSS Moldovenească (1944-1965)*. Chișinău: Prut Internațional, 2004 169 p.
43. Беньюк В. *Тоталитаризм как реальность: историко-политическое исследование на примере послевоенной Молдовы*. Кишинев, 1998, 294 с.
44. Cașu I. *Politica națională în Moldova Sovietică (1944-1989)*. Chișinău, 2000, 213 p.
45. Negru Gh. *Politica etnolingvistică în RSS Moldovenească*. Chișinău: Prut Internațional, 2000, 132 p.
46. Cojocar Gheorghe E. *COMINTERNUL și originile "moldovenismului"*. Chișinău: CIVITAS, 2009, 500 p.
47. Brucan S. *Pluralism și conflict social: O analiză socială a lumii comuniste*. București, 1990, 191 p.
48. Djunosov M. S. *Bazele științifice ale politicii naționale leniniste a PCUS*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1968, 48 p.
49. Muray Yanovitch. *Social and Economic Inequality in the Soviet Union*, New York: Sharpe, 1977, 197 p.
50. Шкаратьян О. И. *Проблемы социальной структуры рабочего класса СССР*. Москва, 1970, 472 с.
51. Pop A. *Componente ale politicii de deznaționalizare în Moldova Sovietică*. În: *Sub povara graniței imperiale*, București, 1993, 138 p.
52. Милован Джилас. *Лицо Тоталитаризма*. Москва, 1992, 540 с.
53. Chatelet Fr., Pisier Ev. *Conceptiile politice ale sec. XX*. București: Humanitas, 1994, 750 p.
54. Верт Н. *История Советского Государства*. Москва, 1997, 560 с.
55. Vasilenco I. *Să restabilim principiile ortografiei noastre clasice tradiționale*. În: *Nistru*, 1957 nr. 2, p. 125-134.
56. Brzejsinski Z. *Marele Eșec*. În: *Columna*. 1991, nr. 1, p. 57.

57. Ельцин Б. Исповедь на заданную тему. Бендеры, 1990, с. 202 с.
58. Moraru A.G. Istoria românilor. Basarabia și Transnistria. 1812-1993. Chișinău, 1995, 560 p.
59. Muntean A., Ciubotaru N. Români de la Est. Războiul de pe Nistru (1990-1992). București, 2004, 471 p.
60. Горбачёв М. С. Перестройка и новое мышление для нашей страны и для всего мира. Москва: Политиздат, 1987, 270 с.
61. Juc V. De la partidul unic la pluripartidism. În: Arena Politicii, 1996, nr. 1, p. 10.
62. Mihailov V. Moșneaga V. ș.a. Partidele și organizațiile social-politice în Moldova. Moldoscopie. (Probleme de analiză politică). Partea I, Chișinău: USM, 1996, p. 4-24.
63. Duminica I. Instaurarea regimului politic democratic în Republica Moldova: realizări, probleme, perspective. Teză de dr. în științe politice. Chișinău, 2006, 179 p.

ADNOTARE

Turtureanu Ovidiu. Societatea RSS Moldovenești de la acalmie la stări de conflict (1953-1991). Teză de doctor în istorie.

Chișinău, anul perfectării tezei 2012.

Structura tezei constă din introducere, patru capitole, concluzii. Conține 139 pagini de text de bază, 310 referințe bibliografice și 19 anexe.

Rezultatele obținute au fost publicate în 8 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: Societatea RSSM, implementare, teroare, violență, acalmie, antagonism, stări de conflict, tensionare, criză, separatism, iredentism, etc.

Domeniul de studiu se referă la Istoria românilor și urmărește scopul de a elucida *antagonismul și stările de conflict* din societatea RSS Moldovenești, negate teoretic și camuflete practic de ideologii și autoritățile comuniste.

Obiectivele tezei vizează geneza și evoluția *stărilor de conflict* din societatea sovietică, cu referință la societatea RSSM; apariția *stărilor de conflict* în RSSM, în contextul implementării relațiilor sovietice în RSSM; factorii social-economici care au contribuit la instaurarea *acalmiei* și la generarea *stărilor de conflict* în RSSM; aportul și importanța politicii etno-lingvistice și culturale la amplificarea *stărilor de conflict* în RSSM; rolul *stărilor de conflict* în procesul de demolare a sistemului totalitar-comunist în RSSM.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării este determinată de specificul și caracterul ei. Lucrarea reprezintă un prim studiu ce combate teoria sovietică privind inexistența *stărilor de conflict* în societatea sovietică, având ca obiect de cercetare societatea RSSM.

Plecând de la general spre particular, încadrând întreg procesul de instaurare, consolidare și prăbușire a regimului comunist, am încercat să scoatem în evidență existența și evoluția *stărilor de conflict*, în pofida negării lor, prin optica, deja studiată a proceselor istorice din societatea RSS Moldovenească.

Сemnificația teoretică a lucrării se exprimă în argumentarea științifică a rezultatelor și concluziilor obținute în cadrul investigației problemei propuse.

Valoarea aplicativă a lucrării. Teza și articolele publicate, vor putea fi folosite de specialiști la întocmirea lucrărilor de sinteză privind istoria RSS Moldovenești. Rezultatele investigațiilor pot fi utilizate atât de clasa politică și structurile administrative (atât la nivel local, cât și național), cât și la elaborarea cursurilor speciale pentru studenții facultății de istorie, politologie, sociologie.

АННОТАЦИЯ

Туртуряну Овидиу. Общество Молдавской ССР от затишья до конфликтных ситуаций (1953-1991), диссертация доктора исторических наук, г. Кишинев, 2012 год.

Структура диссертации: Введение, 4 глав, выводы и рекомендации, библиография из 310 наименований, 19 приложений, 139 страниц основного текста. Результаты опубликованы в 8 научных работах.

Ключевые слова: Общество МССР, внедрение, террор, насилие, затишье, антагонизм, конфликтное состояние, напряжение, кризис, ирредентизм, сепаратизм.

Область исследования относится к истории румын и направлена на выяснение антагонизма и конфликтных ситуаций в обществе МССР, отрицаемых теоретически и замаскированных практически идеологами и коммунистическими властями.

Цель диссертации является изучение генез и эволюция конфликтных ситуаций в советском обществе, ссылаясь на общество МССР; появление конфликтных ситуаций, в контексте внедрения советских отношений в МССР; социально-экономические факторы которые способствовали созданию затишья и на развитие конфликтных ситуаций в МССР; вклад и значимость этно-лингвистической политики и культуры в усилении конфликтных ситуаций в МССР; роль конфликтных ситуаций в процессе ликвидации тоталитарно-коммунистической системы в МССР.

Новизна и научная оригинальность работы определена ее характером и специфичностью. Работа представляет собой первую попытку опротестовать советскую теорию касающаяся отсутствие конфликтных ситуаций в советском обществе, имея объектом исследования общество МССР.

Отталкиваясь от общего к частному, включая весь процесс становления, консолидации и падения коммунистического режима, мы показали существование и развитие конфликтных ситуаций, несмотря на их отрицании, уже изученных исторических процессов в обществе МССР.

Теоретическая значимость работы выражается в научном аргументировании результатов и выводов, полученных в процессе исследования данной проблемы.

Практическая значимость. Диссертация и опубликованные статьи могут быть применены специалистами в подготовительных работах по синтезу, касательно истории МССР. Результаты исследований могут быть использованы как политическим классам и административными органами (как местного уровня, так и национального), так и в разработке специальных курсов для студентов исторического факультета, политологии, социологии.

ANNOTATION

Turtureanu Ovidiu. Moldavian SSR Company from the lull to the conflict situations 1953-1991. PhD thesis in history.

Chisinau, perfecting year thesis in 2012.

Structure of the thesis consists of introduction, 4 chapters, conclusions. Contains 139 pages of basic text, 310 references and 19 appendices. The results were published in 8 scientific papers.

Keywords: MSSR Company; implementation, terror, violence, calm, antagonism, conflict situations, tension, crisis, separatism, irredentism, etc.

Field of study refers to Romanian history and aims to elucidate the antagonism and the conflicts in MSSR society, denied theoretically and practically blinded by ideology and the communist authorities.

Objectives of the work concerns the genesis and evolution of the conflicts in Soviet society, with reference to the MSSR company; occurrence of conflict situations in the MSSR, in context of implementation of Soviet relations in MSSR; Socio-economic factors that have contributed to the establishment of the lull and state of conflict generation in MSSR; contribution and the importance of ethno-linguistic and cultural policy to the widening conflict in the states of MSSR; role of the conflict states in the demolition of the MSSR Communist totalitarian system.

The novelty and originality of scientific work is determined by its specificity and character. The work presents a first attempt to fight the Soviet theory of absence of conflict in Soviet society, having as object of research, the MSSR society.

Starting from general to particular, integrating the whole process of introducing, consolidation and collapse of the communist regime, we tried to emphasize the existence and evolution of the conflicts, despite their denial, through optical processes already studied in the history of Moldavian society .

Theoretical significance of the paper is expressed in scientific arguments and conclusions of the results obtained in the investigation of the proposed problem.

Applied value of work. Work and published articles can be used both by specialists in preparing work summarizing the history of the Moldavian SSR. Results of investigations can be used by political class and administrative structures (both on local and national level) and to develop special courses for university students of history, political science, sociology.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE

1. Turtureanu O. *Diferențiere socială și conflictul social în societatea sovietică*. În: Revista de istorie a Moldovei. Chișinău, 2010, Nr. 2(82), p. 169-173.
2. Turtureanu O. *Instaurarea relațiilor socialiste în RSSM: de la conflict la acalmie*. În: Studia Universitatis: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe umanistice”, Chișinău, 2010, Nr. 10(40), p. 48-51.
3. Turtureanu O. *Acutizarea și evoluția stărilor de conflict în contextul renașterii naționale în RSSM*. În: Revista de Științe Socioumane a UPS „Ion Creangă”. Chișinău, 2011, Nr. 1(17).
4. Turtureanu O. *Criza sistemului totalitar-comunist și acutizarea stărilor de conflict în RSSM (1985-1991)*. În: Tyragetia. Istorie și Muzeologie. Vol. V, Chișinău, 2011, Nr. 2, p. 333-340.
5. Turtureanu O. *“Politica națională” a PCUS: mecanism de generare a conflictului în RSSM*. În: Destin Românesc (Serie nouă): Revistă de istorie și cultură. Chișinău, 2011, an. VI (XVII), nr. 4 (74), p. 46-52.

MATERIALE ALE COMUNICĂRILOR ȘTIINȚIFICE

6. Turtureanu O. *Considerente privind problema stărilor de conflict în societatea sovietică*. În: Edificarea statului de drept și punerea în valoare a patrimoniului cultural, istoric și spiritual al Moldovei în context internațional: Conferința științifică anuală a tinerilor cercetători (Chișinău, 29 martie, 2007). Chișinău, 2007, p. 115-118.
7. Turtureanu O. *Acutizarea stărilor de conflict în RSS Moldovenească în condițiile restructurării gorbacioviste*. În: Consolidarea și dezvoltarea statului de drept în contextul integrării europene: Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători: Vol. I, Ed. a V-a, 31 martie 2011, Chișinău. Chișinău: IISD al AȘM, 2011, p. 131-139.
8. Turtureanu O. *Implementarea puterii sovietice în Basarabia și geneza stărilor de conflict în societatea sovietică moldovenească*. În: Revista de istorie a Muscelului. Studii și comunicări. Câmpulung Muscel: Editura Universității din Pitești, 2011, p. 241-248.

TURTUREANU OVIDIU

**SOCIETATEA R.S.S. MOLDOVENEȘTI
DE LA ACALMIE LA STĂRI DE CONFLICT (1953-1991)**

07.00.02–ISTORIA ROMÂNILOR

Autoreferatul tezei de doctor în științe istorice